

การศึกษาการสนับสนุนทางสังคมและการปรับตัว ของมารดาเด็กออทิสติกที่นำเด็กมารับการรักษา แบบผู้ป่วยนอก ณ สถาบันราชานุกูล

ศรสลัก นิมบุตร*

อลิสา วัชรสินธุ์**

Nimbut S, Wacharasindhu A. A study of social support and adaptation of autistic children's mothers at Outpatient Department, Rajanukul Institute. Chula Med J 2015 Nov – Dec;59(6): 703 - 16

- Background** : *Autistic children's mothers suffer serious impacts on their body and mind not to mention, economy and social factors. In taking care of an autistic, a mother needs adaptation, and also social supports. This study examined the relationships between social supports and adaptation of mother of autistic children at the institute or personal to help to the autistic and their mothers.*
- Objective** : *To study social supports and adaptation of mothers of autistic children. The relationships between social supports and adaptation of mothers of autistic children, and the factors related to the adaptation of the mothers of autistic children.*
- Design** : *A cross-sectional descriptive study.*
- Setting** : *Rajanukul Institute, Bangkok.*
- Materials and Methods** : *The study recruited 92 mothers of autistic children that aged between 3 years to 7 years at Rajanukul Institute. The instruments were; 1) Personal Data Questionnaire; 2) Questionnaire on adaptation of mothers of autistic children by Prapa Maisook following the principles of Roy & Andrew and Bobak & Jensen*

* นิสิตปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุขภาพจิต ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

thought ; 3) Social support of autistic children's mothers questionnaire's the personal resource questionnaire: PRQ Part II for Brand and Weinert translated by Supap Chunvirut. Data were analyzed by descriptive statistics: percentage, frequency, mean and standard deviation. Inferential statistics were used to analyze the relationship between social support and adaptation of autistic children's mothers, using Pearson's correlation, independent samples t-test, one way ANOVA, Multiple linear regression.

Results : The results showed that adaptation and social support of mothers of autistic children were of the moderate level (68.5%). Factors that were significantly associated of mothers of autistic children were age of autistic children and mother ($p < 0.05$). Mothers with children age 6 or over had total adaptation and ability to look after children significantly better than children age more than 4 years to less than 6 years ($p < 0.05$). Mothers with children age 6 or over had accepting of children status significantly better than children age 4 or lower ($p < 0.05$). And the mothers more than 30 years to less than 40 years old had responsibility to children future significantly better than those who were 30 or lower ($p < 0.05$). Social supports were significantly related to adaptation of mother of autistic children ($p < 0.01$). Social support was the only factor that significantly predicted mother's adaptation.

Conclusion : This study showed the importance of the age of autistic children, mother's age and social support were associated with the adaptation of mothers of autistic children. The data could be applied to benefit future practices and research.

Keywords : Social support, adaptation, mothers of autistic children.

Reprint request: Wacharasindhu A. Department of Psychiatry, Faculty of Medicine,
Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand.

Email address: alias_wacharasindhu@hotmail.com

Received for publication. March 16, 2015.

ศรสลัก นิมบุตร, อลิสา วัชรสินธุ์. การศึกษาการสนับสนุนทางสังคมและการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกที่นำเด็กมารับการรักษาแบบผู้ป่วยนอก ณ สถาบันราชานุกูล. จุฬาลงกรณ์-
เวชสาร 2558 พ.ย. - ธ.ค.;59(6): 703 - 16

เหตุผลของการทำวิจัย : มารดาเด็กออทิสติกได้รับผลกระทบทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนเศรษฐกิจสังคม ดังนั้นการดูแลบุตรออทิสติกมารดาจึงต้องมีการปรับตัวและได้รับการสนับสนุนทางสังคม ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก เพื่อให้หน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือเด็กออทิสติกและมารดาต่อไป

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาการสนับสนุนทางสังคมและการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก และความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก

รูปแบบการวิจัย : การศึกษานี้เป็นวิจัยเชิงพรรณนาโดยศึกษา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง

สถานที่ทำการศึกษา : สถาบันราชานุกูล กรุงเทพมหานคร

ตัวอย่างและวิธีการ : มารดาเด็กออทิสติก อายุ 3 - 7 ปี ที่นำเด็กมารับการรักษาแบบผู้ป่วยนอก ณ สถาบันราชานุกูล จำนวน 92 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของมารดาและบุตร 2) แบบสอบถามการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกสร้างขึ้นโดยประพา หมายสุข ตามหลักแนวคิดของ Roy & Andrew และ Bobak & Jensen 3) แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม The Personal Resource Questionnaire : PRQ Part II ของ Brand and Weinert แปลเป็นฉบับภาษาไทย โดยสุภาพ ชุณวิรัตน์ ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมานในการทดสอบความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว และปัจจัยพยากรณ์ โดยใช้สถิติ Pearson correlation, Independent samples t-test, One way ANOVA และ Multiple linear regression.

- ผลการศึกษา :** การสนับสนุนทางสังคมและการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกอยู่ในระดับปานกลาง(68.5%) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกคือ อายุของบุตรออทิสติก และอายุของมารดา โดยพบว่ามารดาที่มีบุตรอายุที่อายุ 6 ปี ขึ้นไป มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการปรับตัวโดยรวม และด้านความสามารถในการเลี้ยงดูเด็กมากกว่าอายุของบุตรออทิสติกที่อายุมากกว่า 4 ปี – น้อยกว่า 6 ปี ($p < 0.05$) และมารดาที่มีบุตรอายุ 6 ปี ขึ้นไป มีการปรับตัวด้านการยอมรับต่อสภาพบุตรมากกว่ามารดาที่มีบุตรอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 ปี ($p < 0.05$) และมารดาที่มีอายุมากกว่า 30 – น้อยกว่า 40 ปี มีการปรับตัวด้านการรับมือต่ออนาคตบุตรมากกว่ามารดาที่อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี ($p < 0.05$) การสนับสนุนทางสังคมของมารดาเด็กออทิสติกมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก ($p < 0.01$) และการสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวของมารดา ซึ่งสามารถพยากรณ์ได้ ร้อยละ 17 ($p < 0.05$)
- สรุป :** จากการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอายุบุตรและมารดา รวมทั้งการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติและงานวิจัยต่อไป
- คำสำคัญ :** การสนับสนุนทางสังคม, การปรับตัว, มารดาเด็กออทิสติก.

ออทิสติกหรือออทิสซึม เป็นความผิดปกติของสมองแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในวัยเด็ก จะเกิดขึ้นก่อนอายุ 3 ปี เด็กจะแสดงอาการออกมา 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ ด้านสังคมและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านภาษาและการสื่อสาร และด้านอารมณ์และพฤติกรรม^(1,2) จากข้อมูลทางระบาดวิทยาในระยะหลังพบว่ามีความชุกเพิ่มมากขึ้น พบสูงสุดถึง 1 คนต่อประชากร 250 คน และยังมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ พบในเพศชายมากกว่าเพศหญิงประมาณ 3 - 4 เท่า แต่ในเพศหญิงมักจะมีอาการรุนแรงกว่า^(3,4) เด็กที่อายุ 3 - 7 ปี เป็นช่วงวัยที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ เนื่องจากยังไม่เข้าสู่วัยเรียน บิดามารดาจึงต้องดูแลเอาใจใส่เพื่อให้บุตรสามารถใช้ชีวิตในปัจจุบันได้ และการดูแลเด็กออทิสติกบิดามารดาจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการเสริมสร้างทักษะทางสังคม และพัฒนาการด้านต่าง ๆ รวมทั้งการบำบัดรักษาบุตร ทำให้บิดามารดาได้รับผลกระทบจากการดูแลบุตรทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ⁽⁵⁻⁷⁾ จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การปรับตัวของมารดาส่วนมากอยู่ระดับปานกลาง มารดา มีความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร แต่การยอมรับต่อสภาพบุตรและความสามารถในการรับผิดชอบต่ออนาคตบุตรน้อย อาจเนื่องจากมารดาไม่สามารถกำหนดหรือคาดเดาได้ว่าบุตรจะสามารถดูแลตนเองได้หรือไม่⁽⁸⁾ ส่วนการสนับสนุนทางสังคมของมารดาเด็กออทิสติกอยู่ระดับปานกลาง และได้มาจากบุคคลใกล้ชิด ครอบครัว ญาติ รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ และโรงพยาบาลที่ให้ความช่วยเหลือ⁽⁹⁾ การสนับสนุนทางสังคมเป็นส่วนที่ทำให้มารดา รู้สึกมีกำลังใจในการจัดการกับปัญหา เพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้นการที่มีโอกาสได้เลี้ยงดูบุตรอาจทำให้ได้เรียนรู้ถึงพฤติกรรม อารมณ์ ความต้องการของบุตรในการศึกษารุ่นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสนับสนุนทางสังคม และการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว ความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นถึงความสำคัญของการช่วยเหลือเด็กออทิสติกและมารดาต่อไป

วิธีการศึกษา

การศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross-Sectional Descriptive Study) กลุ่มตัวอย่างคือ มารดาของเด็กออทิสติกที่อายุ 3 - 7 ปี ที่นำเด็กมารับการรักษาแบบผู้ป่วยนอก ณ สถาบันราชานุกูล ในช่วงเดือนสิงหาคม - ตุลาคม 2557 จำนวน 92 ราย ตามเกณฑ์การคัดเลือกคือ มารดาของเด็กออทิสติกที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นเด็กออทิสติกมีอายุ 3 - 7 ปี นำเด็กมารับการรักษาแบบผู้ป่วยนอก ณ สถาบันราชานุกูล และยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งการศึกษานี้ได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันราชานุกูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามทั้งหมด 76 ข้อประกอบด้วย 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของมารดาและบุตร มีจำนวน 12 ข้อ แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 บัณฑิตส่วนบุคคลของมารดา คือ อายุ สถานภาพสมรส โรคประจำตัว การศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนบุตร จำนวนบุตรที่เป็นโรคออทิสติก ตอนที่ 2 บัณฑิตส่วนบุคคลของเด็กออทิสติกคือ เพศ อายุ ระยะเวลาที่เข้ารับการรักษาความรุนแรงของอาการบุตร (ตามการรับรู้ของมารดา) เป็นแบบตรวจรายการ (Check List) และแบบสอบถามปลายเปิด

ส่วนที่ 2. แบบสอบถามการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก ได้ศึกษาจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง โดยได้ศึกษาจากงานวิจัยของประพา หมายสุข⁽⁸⁾ ได้นำหลักแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของ Roy & Andrew มาใช้ร่วมกับงานและความรับผิดชอบต่อบทบาทการเป็นมารดาของ Bobak & Jensen มาสร้างแบบสอบถามการปรับตัวของมารดาที่มีข้อคำถาม 39 ข้อ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 เครื่องมือใช้วัดกับมารดาเด็กออทิสติกที่ดูแลเด็กออทิสติกอายุ 3 - 6 ปี โดยแบ่งการ

ปรับตัวเป็น 5 ด้าน คือ การยอมรับต่อสภาพบุตรความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร การเตรียมสมาชิกในครอบครัว และการรับผิดชอบของบุตรเป็นมาตราวัด Rating Scale 5 ระดับ เกณฑ์การให้คะแนน 1 – 5 คะแนน มีค่าคะแนน อยู่ที่ 39 – 194 คะแนน การแปลความหมาย แบ่งเป็น 3 ระดับ ระดับต่ำ ปานกลาง สูง โดยการนำคะแนนเฉลี่ยของแบบวัดลบส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 3. แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมของมารดาเด็กออทิสติก โดยใช้แบบวัดการสนับสนุนทางอารมณ์ The Personal Resource Questionnaire: PRQ Part II ของ Beand and Weinert ซึ่งได้จากการศึกษางานวิจัยของสุภาพ ชุณวิรัตน์⁽⁹⁾ ในการดัดแปลงข้อคำถามมาใช้กับมารดาที่ดูแลบุตรออทิสติกมีข้อคำถาม 25 ข้อ แบบสอบถามวัดแรงสนับสนุนทางสังคมมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 เครื่องมือใช้วัดกับมารดาเด็กออทิสติกที่ดูแลเด็กออทิสติกอายุ 3 - 10 ปี โดยแบ่งการสนับสนุนทางสังคมเป็น 5 ด้าน คือ การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำ การมีโอกาสได้อบรมเลี้ยงดูผู้อื่นการส่งเสริมให้รู้ถึงคุณค่าของตนเองและความผูกพันใกล้ชิดเป็นมาตราวัด Rating scale 5 ระดับ เกณฑ์การให้คะแนน 0 – 4 คะแนน มีค่าคะแนนอยู่ที่ 0 – 100 คะแนน การแปลความหมาย แบ่งเป็น 3 ระดับ ระดับต่ำ ปานกลาง สูง โดยการนำคะแนนเฉลี่ยของแบบวัดลบส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนการทำวิจัย

ผู้วิจัยสำรวจรายชื่อบุตรออทิสติก และเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนดคือ มารดาของเด็กออทิสติกอายุ 3 - 7 ปี ที่นำเด็กมารับการรักษาแบบผู้ป่วยนอก ณ สถาบันราชานุกูล และเก็บข้อมูลหลังจากผ่านคณะกรรมการจริยธรรมทำการเลือกแบบเจาะจง

(Purposive sampling) ตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้วิจัยแนะนำตัวเองกับมารดาของเด็กออทิสติก เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และขอความอนุญาติหรือความยินยอมของผู้ปกครองในการตอบแบบสอบถามเก็บข้อมูลจนครบตามกำหนด สถานที่ในการเก็บจะเก็บหน้าห้องตรวจขณะรอตรวจ หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมานในการทดสอบความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว และปัจจัยพยากรณ์ โดยใช้สถิติ Pearson correlation, independent samples t-test, one way ANOVA และ multiple regression analysis

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1. ลักษณะข้อมูลทั่วไป

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของมารดาเด็กออทิสติกที่นำเด็กมารับการรักษาแบบผู้ป่วยนอก ณ สถาบัน ราชานุกูลจำนวน 92 ราย พบว่ามารดามีอายุ 31 - 40 ปี (53.3%) สถานภาพสมรสแต่งงาน (78.3%) ไม่มีโรคประจำตัว (73.9%) การศึกษาจบระดับปริญญาตรี (35.9%) อาชีพรับจ้าง/ค้าขาย (31.5%) มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า 20,000 บาท (62.0%) มีบุตรคนเดียว (51.15%) มีบุตรที่เป็นโรคออทิสติกคนเดียว (100%) บุตรออทิสติกเป็นเพศชาย (81.5%) อายุ 7 ปี (37%) ระยะเวลาที่เข้ารับการรักษารักษา 13 – 36 เดือน (53.3%) ความรุนแรงของอาการตามความรู้สึกของมารดาส่วนใหญ่มีความรุนแรงของอาการปานกลาง (69.6%)

ตารางที่ 1. ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการสนับสนุนทางสังคมของมารดาเด็กออทิสติก (n = 92)

การสนับสนุนทางสังคมของมารดาออทิสติก	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการสนับสนุนทางสังคม (ร้อยละ)
ด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม Min = 6, Max = 18, n = 5	12.72	2.59	ปานกลาง (70.7)
ด้านการได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำ Min = 3, Max = 19, n = 5	12.77	2.97	ปานกลาง (65.2)
ด้านการมีโอกาสได้อบรมเลี้ยงดูผู้อื่น Min = 6, Max = 18, n = 5	12.54	2.25	ปานกลาง (66.3)
ด้านการส่งเสริมให้รู้ถึงคุณค่าของตนเอง Min = 4, Max = 18, n = 5	13.96	2.86	ปานกลาง (63.0)
ด้านความผูกพันใกล้ชิด Min = 6, Max = 19, n = 5	14.01	2.66	ปานกลาง (66.3)
การสนับสนุนทางสังคมโดยรวม Min = 32, Max = 85, n = 25	66.09	10.00	ปานกลาง (68.5)

จากตารางที่ 1 พบว่าการสนับสนุนทางสังคมของมารดาเด็กออทิสติกโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 68.5

ตารางที่ 2. ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก (n = 92)

การปรับตัวของมารดาออทิสติก	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการปรับตัว (ร้อยละ)
ด้านการยอมรับต่อสภาพบุตร Min = 20, Max = 30, n = 6	25.02	2.06	ต่ำ (44.6)
ด้านความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร Min = 25, Max = 40, n = 8	33.85	4.19	ปานกลาง (68.5)
ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร Min = 23, Max = 43, n = 9	33.58	4.91	ปานกลาง (65.2)
ด้านการเตรียมสมาชิกในครอบครัว Min = 9, Max = 40, n = 8	30.76	6.55	ปานกลาง (67.4)
ด้านการรับผิดชอบต่อนาคตของบุตร Min = 14, Max = 40, n = 8	30.26	5.63	ปานกลาง (68.5)
การปรับตัวโดยรวม Min = 110, Max = 188, n = 39	153.47	17.13	ปานกลาง (68.5)

จากตารางที่ 2 พบว่าการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าร้อยละ 68.5

ส่วนที่ 2. ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก

ตารางที่ 3. ตารางวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนรวมเฉลี่ยโดยใช้สถิติ t-test และ One Way ANOVA ของการปรับตัวโดยรวมของมารดาเด็กออทิสติกกับปัจจัยส่วนบุคคลของมารดาและบุตร

ปัจจัยส่วนบุคคลของมารดาและบุตร	n	Mean	S.D.	t/F*	p-value	Significant pairwise comparison
อายุของมารดา						
- อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี (1)	18	146.78, 27.67 ^a	15.95, 5.67 ^a	2.00, 3.43 ^{a*}	0.14, 0.04*	(2) Vs.(1) ^a
- อายุมากกว่า 30 ปี -น้อยกว่า 40 ปี (2)	49	156.10, 31.51 ^a	16.22, 4.81 ^a ,			
- อายุ 40 ปี ขึ้นไป (3)	25	153.12, 29.68 ^a	18.92, 6.52 ^a			
สถานภาพสมรส						
- แต่งงาน	72	152.22	16.79	-1.33	0.19	
- หย่าร้าง	20	157.95	18.02			
โรคประจำตัว						
- มีโรคประจำตัว	24	150.83	17.63	-0.88	0.38	
- ไม่มีโรคประจำตัว	68	154.40	16.98			
ระดับการศึกษาของมารดา						
- ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น	24	151.79	20.33	0.76*	0.47	
- มัธยมศึกษาตอนปลาย-อนุปริญญา	35	151.83	14.26			
- ปริญญาตรีขึ้นไป	33	156.42	17.52			
อาชีพของมารดา						
- ไม่ได้ประกอบอาชีพ	28	152.75	16.63	0.70*	0.50	
- รับจ้าง/ค้าขาย, พนักงานเอกชน, ธุรกิจส่วนตัว	53	154.91	17.32			
- พนักงานรัฐบาล	11	148.36	17.96			
รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว						
- 5,000-10,000 บาท	15	158.33	16.19	0.92*	0.40	
- 10,000-20,000 บาท	20	154.60	19.02			
- สูงกว่า 20,000 บาท	57	151.79	16.70			
จำนวนบุตร						
- บุตรคนเดียว	47	153.59	15.60	0.07	0.94	
- บุตรหลายคน	45	153.33	18.77			
เพศของบุตรออทิสติก						
- หญิง	17	151.94	17.77	-0.41	0.68	
- ชาย	75	153.81	17.08			

ตารางที่ 3. ตารางวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนรวมเฉลี่ยโดยใช้สถิติ *t*-test และ One Way ANOVA ของการปรับตัวโดยรวมของมารดาเด็กออทิสติกกับปัจจัยส่วนบุคคลของมารดาและบุตร (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคลของมารดาและบุตร	n	Mean	S.D.	t/F*	p-value	Significant pairwise comparison
อายุของบุตรออทิสติก						
- อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 ปี (1)	26	152.19,	16.24,	3.11*	0.049*	(3)Vs.(2)*
		24.35 ^b ,	1.81 ^b ,	3.72 ^b ,	0.028 ^b ,	(3)Vs.(1)*
		33.62 ^c	3.91 ^c	3.23 ^c	0.044 ^c	(3)Vs.(2)*
- มากกว่า 4 ปี –น้อยกว่า 6 ปี (2)	12	143.25,	19.63,			
		24.33 ^b ,	1.56 ^b ,			
		31.25 ^c	4.75 ^c ,			
- อายุ 6 ปี ขึ้นไป (3)	54	156.35,	16.32			
		25.50 ^b ,	2.17 ^b ,			
		34.54 ^c	4.02 ^c			
ระยะเวลาในการรักษาของบุตร						
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1 ปี	23	158.61	17.57	1.39*	0.25	
- มากกว่า 1 ปี –น้อยกว่า 3 ปี	49	151.65	18.00			
- 3 ปีขึ้นไป	20	152.00	13.64			
ความรุนแรงของอาการบุตร						
- รุนแรงน้อย	23	157.22	15.25	1.84*	0.17	
- รุนแรงปานกลาง	64	151.38	17.30			
- รุนแรงมาก	5	163.00	20.42			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

a หมายถึง การวิเคราะห์ความแตกต่างของการปรับตัวด้านความรับผิดชอบต่ออนาคตบุตร

b หมายถึง การวิเคราะห์ความแตกต่างของการปรับตัวด้านการยอมรับต่อสภาพบุตร

c หมายถึง การวิเคราะห์ความแตกต่างของการปรับตัวด้านความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร

จากตารางที่ 3 พบว่ามารดาที่อายุแตกต่างกันมีการปรับตัวด้านการรับผิดชอบต่ออนาคตบุตรที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงนำไปทดสอบรายคู่ (Post hoc Comparison) ด้วยวิธีการของ Gabriel พบว่ามารดาที่มีอายุมากกว่า 30 ปี – น้อยกว่า 40 ปี มีการปรับตัวด้านการรับผิดชอบต่ออนาคตบุตรมากกว่ามารดาที่อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี ($p < 0.05$)

มารดาที่มีบุตรออทิสติกอายุที่ต่างกันมีการปรับตัวโดยรวมและรายด้าน ด้านการยอมรับต่อสภาพบุตร และด้านความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงนำไปทดสอบรายคู่ (Post hoc Comparison) ด้วยวิธีการของ Gabriel พบว่ามารดาที่มีบุตรอายุที่อายุ 6 ปีขึ้นไป มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการปรับตัวโดยรวม และด้านความสามารถในการเลี้ยงดูเด็กมากกว่าอายุของบุตรออทิสติกที่อายุมากกว่า 4 ปี- น้อยกว่า 6 ปี ($p < 0.05$) และมารดาที่มีบุตรอายุ 6 ปีขึ้นไปมีการปรับตัวด้านการยอมรับต่อสภาพบุตรมากกว่ามารดาที่มีบุตรอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 ปี ($p < 0.05$)

ส่วนที่ 3. ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวของมารดา

ตารางที่ 4. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวของมารดาที่ดูแลเด็กออทิสติก

การปรับตัว	การสนับสนุนทางสังคม					
	ด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม	ด้านการได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำ	ด้านการมีโอกาสได้อบรมเลี้ยงดูผู้อื่น	ด้านการส่งเสริมให้รู้ถึงคุณค่าของตนเอง	ด้านความผูกพันใกล้ชิด	การสนับสนุนทางสังคมโดยรวม
ด้านการยอมรับต่อสภาพบุตร	-0.13	-0.13	-0.08	-0.08	-0.16	-0.16
ด้านความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร	0.16	0.11	0.17	0.42**	0.23*	0.29**
ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร	0.23*	0.23*	0.21*	0.40**	0.32**	0.37**
ด้านการเตรียมสมาชิกในครอบครัว	0.23*	0.26*	0.26*	0.33**	0.34**	0.37**
ด้านการรับมือกับบุตร	0.26*	0.15	0.26*	0.30**	0.33**	0.34**
การปรับตัวโดยรวม	0.26*	0.26*	0.26*	0.43**	0.37**	0.41**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่าการสนับสนุนทางสังคมโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวโดยรวม และรายด้าน คือ ด้านความสามารถในการเลี้ยงบุตร ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร ด้านการเตรียมสมาชิกในครอบครัว และด้านความรับมือกับบุตร

ส่วนที่ 4. ปัจจัยการพยากรณ์การปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก

ตารางที่ 5. การวิเคราะห์ปัจจัยการพยากรณ์การปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกโดยรวม (n = 92) โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple linear regression) ด้วยวิธีการ Stepwise ได้แก่ อายุมารดาเด็กออทิสติก อายุบุตรออทิสติก และการสนับสนุนทางสังคมโดยรวม

ปัจจัย	B	S.E.	t	p-value	r ²
การสนับสนุนทางสังคมโดยรวม	0.71	0.16	4.23	<0.001*	0.17
Constant	106.81	10.99	9.72	< 0.001**	

จากตารางที่ 5 พบว่าตัวแปรที่มีผลต่อการปรับตัวโดยรวมของมารดาเด็กออทิสติก คือ การสนับสนุนทางสังคมโดยรวมถ้าเพิ่มขึ้น 1 คะแนน การปรับตัวโดยรวมจะเพิ่มขึ้น 0.71 คะแนน และสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 17 ซึ่งมีผลต่อการปรับตัวโดยรวม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการสนับสนุนทางสังคมของมารดาเด็กออทิสติกโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (68.5%) คือ ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลใกล้ชิด เห็นคุณค่าในตนเอง ได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำในการดูแลตนเองและบุตร การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการมีโอกาสได้อบรมเลี้ยงดูผู้อื่นตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพ ชุณวิรัตน์⁽⁹⁾ ที่พบว่า การสนับสนุนทางสังคมของมารดาอยู่ระดับปานกลาง โดยศึกษา ณ สถาบันราชานุกูล สอดคล้องกับดวงใจ พันธภาค⁽¹⁰⁾ ที่พบว่า บิดามารดาเด็กออทิสติกส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวและจากบุคลากรทางการแพทย์อยู่ในระดับปานกลางศึกษาบิดามารดาที่นำบุตรออทิสติกมารับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอก ณ สถาบันราชานุกูล

การปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (68.5%) คือ มีการปรับตัวด้านความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรดีที่สุด รองลงมาด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรด้านการเตรียมสมาชิกในครอบครัวด้านการรับผิดชอบต่ออนาคตของบุตร และด้านการยอมรับต่อสภาพบุตร ตามลำดับ สอดคล้องกับผลการศึกษาของประพา หมายสุข⁽⁶⁾ ที่พบว่า การปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 154.12) ศึกษามารดาของบุตรออทิสติกที่อายุ 3 - 6 ปี ที่นำบุตรมารับบริการ ณ งานคลินิกเด็กและครอบครัวบำบัด สถาบันแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 40 คน และสอดคล้องกับมนัสวี จำปาเทศ⁽¹¹⁾ ที่พบว่า มารดามีผลลัพธ์การปรับตัวโดยเฉลี่ยระดับปานกลาง โดยด้านการดำรงบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ สูงสุดและมีการ

ปรับตัวด้านขวัญกำลังใจต่ำสุด ศึกษามารดาที่มีบุตรออทิสติกอายุ 3 - 5 ปี

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของมารดาและบุตร ซึ่งได้แก่ อายุมารดา สถานภาพสมรส โรคประจำตัวระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนบุตรทั้งหมด จำนวนบุตรที่เป็นโรคออทิสติก เพศบุตร ระยะเวลาที่เข้ารับการรักษา ความรุนแรงของอาการ พบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว คือ อายุของบุตรออทิสติก และอายุของมารดาจากผลการศึกษาอายุของบุตรออทิสติกมีความเกี่ยวข้องกับการปรับตัวโดยรวม และรายด้าน ด้านการยอมรับต่อสภาพบุตร ด้านความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร โดยพบว่าอายุบุตรที่แตกต่างกันมีการปรับตัวที่แตกต่างกัน อายุของบุตร 6 ปีขึ้นไป มารดามีการปรับตัวได้ดีกว่าอายุของบุตรที่อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 ปี และ อายุมากกว่า 4 ปี - น้อยกว่า 6 ปี น่าจะอธิบายได้ว่ายิ่งบุตรมีอายุมากการปรับตัวของมารดาดีขึ้นไม่สอดคล้องกับการศึกษาของมนัสวี จำปาเทศ⁽¹¹⁾ ที่พบว่าอายุของบุตรไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของมารดา ศึกษามารดาเด็กออทิสติก 3 - 5 ปี และการศึกษาของณัฐภรณ์ ซื่อมาก⁽¹²⁾ พบว่ามารดาที่มีบุตรกลุ่มอาการดาวน์ซินโดรมวัยต่างกันมีการปรับตัวบทบาทการเป็นมารดาต่างกันเมื่อบุตรเข้าสู่วัยอนุบาลปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดาจะต่ำลงไม่สอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้ที่พบว่าอายุบุตรมากการปรับตัวของมารดาดีขึ้น แต่สอดคล้องกับศิริภาณี มหามาตย์⁽¹³⁾ กล่าวว่าเมื่อบุตรออทิสติกมีอายุมากขึ้นเข้าสู่วัยรุ่น มารดาเริ่มตระหนักว่าการรักษาให้หายขาดเป็นไปได้ยาก มารดาจะไม่ใช้วิธีการจัดการความเครียดอย่างเดียวแต่หาแหล่งสนับสนุนทางสังคมควบคู่ไปด้วย และเมื่ออายุเด็กเพิ่มมากขึ้นทำให้มารดายอมรับต่อสภาพบุตรและจากผลการศึกษาอายุของมารดา พบว่ามารดาที่มีอายุมากกว่า 30 ปี - น้อยกว่า 40 ปี มีการปรับตัวด้านการรับผิดชอบต่ออนาคตบุตร ได้ดีกว่ามารดาที่อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี น่าจะอธิบายได้ว่าอายุเป็นส่วนหนึ่ง que แสดงถึงการมีวุฒิภาวะจึงมีผลต่อการปรับตัว⁽¹²⁾ สอดคล้องกับผลการศึกษาของดวงใจ พันธภาค⁽¹⁰⁾ ที่พบว่าบิดามารดาเด็ก

ออกทิสติกที่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่เป็นวัยที่มีวุฒิภาวะสมบูรณ์ มีประสบการณ์และรู้จักวิธีการในการแก้ปัญหา เมื่อบุตรออกทิสติกทำให้เกิดปัญหาหรือความเครียดก็จะสามารถรับมือกับปัญหา และรับผิดชอบต่ออนาคตบุตรได้

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการสนับสนุนทางสังคมของมารดาเด็กออทิสติกโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวโดยรวม และรายด้าน คือ ด้านความสามารถในการเลี้ยงบุตร ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร ด้านการเตรียมสมาชิกในครอบครัว และด้านความรับผิดชอบต่ออนาคตบุตร ยังไม่มีการศึกษากับมารดาบิดาเด็กออทิสติกโดยตรง แต่มีการศึกษากับกลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกานจิต ศรีนนท์⁽¹⁴⁾ พบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของมารดาในการดูแลบุตรป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมีย มารดาต้องใช้เวลาในการดูแลผู้ป่วยโรคธาลัสซีเมียเป็นเวลานานทำให้เกิดความเครียด และเมื่อมารดาได้รับการสนับสนุนทางสังคมในด้านต่าง ๆ ทำให้มารดาเห็นคุณค่าในตนเอง และเกิดการปรับตัวในด้านต่างๆ ได้ดีขึ้น มีความสามารถในการดูแลบุตรเพิ่มมากขึ้น และผลการศึกษาของเบญญาภา เจริญวิจิตรศิลป์⁽¹⁵⁾ พบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของมารดาในการดูแลบุตรสมองพิการจากการศึกษาถ้ามารดามีภาวะความเครียดจะนำไปสู่การท้อแท้ สิ้นหวังและนำไปสู่การแยกตัวจากครอบครัว เพราะขาดการสนับสนุน และถูกละเลยต่อความต้องการของคนในครอบครัว⁽¹⁶⁾ และจากการที่มารดาดูแลบุตรป่วยเป็นเวลานาน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา แต่ถ้ามารดาสามารถแบ่งเวลาในการจัดการกับวิกฤติในชีวิตได้ และการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันในครอบครัว มีปฏิสัมพันธ์กับบุตร แสดงความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทร นำไปสู่การเตรียมสมาชิกในครอบครัวต่อการดูแลบุตร⁽¹⁷⁾ มารดาจึงควรได้รับการสนับสนุนทางสังคม เนื่องจากมารดาต้องการให้มีญาติพี่น้อง เพื่อนหรือผู้รู้จักคุ้นเคยไปมาหาสู่เหมือนปกติ ต้องการมีโอกาสทำกิจกรรมในชุมชน มีส่วนในการตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรือได้รับการยอมรับต่อสังคมนำมาซึ่งการปรับตัวของมารดา⁽¹⁸⁾

จากการศึกษาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก โดยนำตัวแปรมาวิเคราะห์หาค่าปัจจัยการพยากรณ์ พบว่าการสนับสนุนทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 คะแนน การปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกจะเพิ่มขึ้น 0.71 คะแนน และสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 17 สอดคล้องกับผลการศึกษาของวนิดา ยืนยง⁽¹⁹⁾ ที่พบว่าตัวแปรที่สามารถทำนายการปรับตัวของมารดาในการดูแลบุตรป่วยด้วยโรคหอบหืด ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม สามารถทำนายได้ร้อยละ 28.6 ดังนั้นมารดาที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคม สามารถพยากรณ์การปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกได้

ข้อจำกัดในการทำวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือมารดาของเด็กออทิสติกอายุ 3 - 7 ปี ที่นำเด็กมารับการรักษาแบบผู้ป่วยนอก ณ สถาบันราชานุกูลเท่านั้น จึงไม่สามารถอธิบายได้ถึงการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกทั่วประเทศ

สรุป

การสนับสนุนทางสังคมและการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติกคือ อายุของบุตรออทิสติก และอายุของมารดา การสนับสนุนทางสังคมของมารดาเด็กออทิสติกมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก และการสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การปรับตัวของมารดา

ข้อเสนอแนะ

- หน่วยงานที่ทำงานด้านการดูแลเด็กออทิสติกควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบริการให้คำปรึกษา คำแนะนำ และบริการช่วยเหลือด้านต่างๆ กับมารดาที่มีอายุน้อย และที่มีบุตรออทิสติกอายุน้อย โดยนำหลักการของการเสริมพลัง (empowerment) มาใช้ในการเสริมแรงแก่มารดา เนื่องจากการศึกษาพบว่าอายุของบุตรและอายุของมารดาที่มากขึ้น ทำให้มีการปรับตัวของมารดามากขึ้น

- หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กออทิสติกควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนทางสังคมและการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก เนื่องจากการศึกษาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก และผลการพยากรณ์ที่พบว่า ถ้าการสนับสนุนทางสังคมเพิ่มการปรับตัวก็จะเพิ่มตามดังนั้นควรมีการจัดโครงการเพื่อให้ความช่วยเหลือมารดาเด็กออทิสติกต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันราชานุกูลและเจ้าหน้าที่ที่ให้ความช่วยเหลือ ขอขอบพระคุณอาสาสมัครที่กรุณาให้ความร่วมมืออย่างดีในการวิจัย ขอขอบคุณอาจารย์และเจ้าหน้าที่ธุรการ ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมารดาและกลุ่มเพื่อนที่คอยให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

อ้างอิง

1. อุมพร ตรังคสมบัติ. ช่วยลูกออทิสติก: คู่มือสำหรับพ่อแม่ผู้ไม่ยอมแพ้. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว, 2554
2. เพ็ญแข ลิ้มศิลา. การวินิจฉัยโรคออทิสซึม. สมุทรปราการ: ช.แสงงามการพิมพ์; 2545
3. สถาบันราชานุกูล กรมสุขภาพจิต. ประวัติสถาบันราชานุกูล (ออนไลน์).2553 [เข้าถึงเมื่อ 12 ต.ค. 2557]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.rajanakul.com>
4. ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขาม. คู่มือออทิสติก สำหรับผู้ปกครอง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภา ลาดพร้าว, 2548.
5. Lowson BA. Chronic illness in school aged child effect on the total family. Am J Maternal Child Nurs 1997 Jan-Feb;2:49-56
6. กษมา อุทัยภัตตราการ. ความยุ่งยากในความขัดแย้งในครอบครัวเมื่อสมาชิกเป็นออทิสติก. จุลสาร

ศูนย์สุขภาพจิต 2539:9

7. กัญญา ธัญม้นตา. เด็กออทิสติกกับผลกระทบต่อพ่อแม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534
8. ประพา หมายสุข. ความเครียดและการปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519
9. สุภาพ ชุณวิรัตน์. ความชุกของภาวะซึมเศร้าและแรงสนับสนุนทางสังคมของมารดาเด็กออทิสติกอายุ 3 - 10 ปี ที่มารับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอก ณ สถาบันราชานุกูล [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553
10. ดวงใจ พันธภาค. ระดับความเครียดและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของบิดามารดาเด็กออทิสติกที่นำบุตรเข้ารับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอก สถาบันราชานุกูล [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553
11. มนัสวี จำปาเทศ. ศึกษาการประเมินสถานการณ์ความเครียด การเผชิญความเครียดและผลลัพธ์การปรับตัวของมารดาเด็กออทิสติก [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546
12. ณฐาภรณ์ ชี้อมาก. การปรับบทบาทการเป็นแม่ของมารดาที่มีบุตรกลุ่มอาการดาวน์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544
13. ศิราณี มหามาตย์. พฤติกรรมการเผชิญความเครียดในมารดาของเด็กออทิสติก [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546
14. ก้านจิต ศรีนนท์. ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวของมารดาในการดูแลบุตรโรคธาลัสซีเมีย [วิทยานิพนธ์ปริญญา

- มหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541
15. เบญญาภา เจริญวิจิตรศิลป์. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและการปรับตัวของมารดาที่มีบุตรสมองพิการ. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548
16. Marcus LM, Kune LJ, Schopler E. Working with families. In: Cohen DJ, Volkmar FR, eds. Handbook of Autism and Pervasive Developmental Disorders, 2nd ed. New York: Wiley 1997: 631-49
17. นันทรัตน์ พิทักษ์บุตร. อิทธิพลของสัมพันธภาพในครอบครัวแลการดูแลต่อพฤติกรรมการดูแลของมารดาเด็กออทิสติก [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต] กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2550
18. Whaley LF, Wong DL. Whaley & Wong's Nursing Care of Infants and Children. 2nd ed. St. Louis: The C.V. Mosby Company, 1983
19. วณิดา ยืนยง. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและปัจจัยบางประการกับการปรับตัวของมารดาในการดูแลบุตรป่วยโรคหอบหืด [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต] กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยมหิดล, 2537